

DOKTORA EĞİTİMİ
ARTIK AMACINA
UYGUN DEĞİL:
ŞİMDİ REFORM ZAMANI

Merve Çalışır ve Dr. Adil Denizli

Hacettepe Üniversitesi, Kimya Bölümü, Beytepe, Ankara

ARAŞTIRMACILARIN TOPLUMUN BEKLENTİLERİNİ KARŞILAMASI İÇİN, ALDIKLARI EĞİTİM VE DANIŞMANLIK YENİ BİR YAPIYA DÖNÜŞTÜRÜLMELİDİR.

Günümüzde bilimden bahsetmeyen bir dünya lideri neredeyse yoktur. Hindistan Başbakanı Narendra Modi, Nagpur'da düzenlenen yıllık Hindistan Bilim Kongresi'nde ülkenin araştırmacılarını Hindistan'ı kendi kendine yeten bir ülke haline getirecek bilimi yapmaya teşvik etti. Geçtiğimiz günlerde düzenlenen Çin Komünist Partisi kongresinde, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, bilim ve inovasyonun büyümeyi nasıl teşvik edebileceğine dair vizyonunu ortaya koydu. Geçtiğimiz yaz ise ABD Başkanı Joe Biden, ABD'nin teknolojik üstünlüğünü sürdürmek amacıyla yarı iletken araştırmaları ve iş gücü gelişimini desteklemek için 13,2 milyar ABD doları sağlayan CHIPS ve Bilim Yasası'nı imzaladı.

Tüm bu örneklerde, araştırmacılara verilen mesaj çok net: Liderler, bilimi ulusal refah, toplum sağlığı ve rekabet gücü açısından vazgeçilmez görüyor. Peki, araştırmalar bu hedefleri ilerletmek, geliştirmek ya da eleştirmek için gerekli donanıma sahip mi? Pek değil. Ve doktora eğitimi, bir araştırma kariyerine açılan kapı olarak, temel bir reformdan geçene kadar da olmayacak.

EĞİTİMDE SORUNLAR

Nature ve diğer bilimsel dergilerin defalarca bildirdiği üzere, dünya genelinde doktora eğitimi uzun süredir büyük sorunlar yaşamaktadır. Artan enflasyon, çoğu ülkede öğrencilerin zaten düşük olan burslarının değerini daha da aşındırarak geçim maliyeti krizine neden olmuştur. Kariyerinin başındaki araştırmacılar sürekli olarak destek eksikliği ve düşük kaliteli akademik danışmanlık konusunda endişelerini dile getirmektedir; zira kıdemli araştırmacılar

genellikle mentorluk konusunda hiçbir eğitim almamaktadır. Akademik kültürde ırkçılık ve ayrımcılık birçok yerde sistemik bir sorun olmaya devam etmektedir.

Buna ek olarak, doktora adayları, günümüzün ileri düzey bilimini şekillendiren disiplinler arası çalışma ve büyük ekiplerde çalışma gerekliliklerine yeterince hazırlıklı değildir. Özellikle akademi dışındaki kariyerler için, ki doktora öğrencilerinin büyük çoğunluğu bu yöne yönelmektedir, bu eksiklik daha da belirgindir.

Elbette her şey kötü değil. Yüksek gelirli bazı ülkelerde, doktora değerlendirme

süreci ya reformdan geçti ya da geçiyor. Ancak çoğu yerde, özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde, doktora adaylarının çalışmaları hâlâ tek yazarlı bir tez üzerinden değerlendirilmekte ve bilimsel bir kurul karşısında sözlü savunma (viva voce) yapılmaktadır. Hâlâ bazı yerlerde kullanılan bu terim, sürecin 19. yüzyıldan kalma bir uygulama olduğunu gösteriyor. Üstelik birçok ülkede, doktora derecesi alabilmek için adayların bir akademik dergide makale yayımlaması gerekmektedir; bu durumun, predatör (şüpheli veya düşük kaliteli) yayıncılığı teşvik edebileceği eleştirileri bulunmaktadır.

Sistemdeki baskılar giderek daha belirgin hale gelmektedir. Çünkü doktora yapan kişi sayısı keskin bir şekilde artmaktadır. 2022'de yayımlanan Towards a Global Core Value System in Doctoral Education (Doktora Eğitiminde Küresel Temel Değerler Sistemine Doğru) adlı kitabın verilerine göre, Çin'de verilen doktora derecelerinin sayısı 2004'te 23.400 iken, 2016'da 55.011'e yükselmiş ve 2019'da yaklaşık 60.000'e ulaşmıştır. Hindistan'da bu sayı 2004'te 17.850'den, 2016'da 25.095'e çıkmıştır. ABD'de ise aynı dönemde 48.500'den 69.525'e yükselmiştir.

DOKTORA EĞİTİMİNİN GÜNCELLENMESİ

Çok sık olarak, doktora eğitimi kavramsal olarak hâlâ 19. yüzyıl Almanya'sında ortaya çıkan ve sonrasında ihraç edilen model çerçevesinde düzenlenmektedir. O dönemde genç akademisyenler bireysel profesörlere bağlı olarak bir usta-çırak ilişkisi içinde eğitilmekteydi. Amaç, belirli disiplinlerde bilginin korunmasını ve ilettilmesini sağlamaktı.

Gelecek nesil akademisyenlerin toplumun taleplerini karşılayabilmesi için bu sistem

devam edemez. Doktora eğitiminin organizasyonunda ve finansmanında büyük çaplı bir değişim gereklidir. Bu değişim, ilkökul, lise ve üniversite eğitiminin genişletilerek belirli ayrıcalıklı kesimlerle sınırlı olmaktan çıkıp tüm topluma yayılması kadar büyük ölçekli olmalıdır. Eğitim herkese açık hale geldiğinde, birebir küçük gruplar halinde verilen öğretim sürdürülebilir olmamış, bu nedenle konu uzmanları öğretmen olarak atanmış, sınıf mevcudu sınırlandırılmış, yeni eğitim teknolojileri kullanılmış, kalite güvencesi için iş birlikleri yapılmış ve öğrencilerin farklı şekillerde nasıl öğrendiğini anlamak için eğitim araştırmalarına başvurulmuştur.

Towards a Global Core Value System in Doctoral Education adlı kitabın editörleri ve katkıda bulunanları, yükseköğretim araştırmaları, politikaları ve uygulamaları alanlarında uzman kişiler olup, farklı ülkelerde doktora eğitiminin mevcut durumuna dair değerlendirmeler sunmaktadır. Yenilikçi uygulamalar arasında, bazı doktora adaylarının birden fazla danışmanla birlikte çalışarak yalnızlık hissinden kurtulmaları ve tek bir danışmanla yaşanabilecek olumsuz durumlara karşı korunmaları sağlanmaktadır. Bazı öğrenciler ise ek dersler almakta veya araştırma ilerlemeleri belirli aralıklarla değerlendirilmektedir; bu tür rehberlik yaklaşımları daha geniş eğitim sistemlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

GELECEK İÇİN BİR REFORM ŞART

Doktora eğitiminin reforme edilmesi büyük bir gemiyi döndürmek gibi olacaktır. Yavaş ilerleyecektir. Planlama ve kaynak gerektirecektir. Ancak nihai sonuç ilkokul,

lise ve üniversite eğitiminin reformdan geçirilerek kitlesel hale getirilmesi gibi büyük çaplı bir dönüşüm olmalıdır.

Eğer dünya liderleri bilim insanlarının toplum için daha çok çalışmasını istiyorsa, o

halde onların da araştırma dünyasıyla iş birliği yaparak doktora eğitiminin nihayet 19. yüzyıldan çıkarıp 21. yüzyıla taşınmasını sağlamaları gerekmektedir.

